

Celeste Ng (suom. Taina Helkamo) Kadonneet sydämemme

AM/28 ADMIN

Dystopia ja satu- RIITTA VAISMAA

Celeste Ngin kolmas suomennettu romaani *Kadonneet sydämemme* on moninainen teos. Se on pelottavan ajankohtainen dystopia siitä, mihin Amerikka ensin -politiikka voisi pahimmillaan johtaa. Toisaalta se on kuin satu. Romaani on myös ylistys runoudelle ja kirjastonhoitajille, samoin muille, jotka eivät anna periksi vaan yrittävät auttaa.

Kadonneet sydämemme -romaanin tapahtuma-aika on surin piirtein nykyaika. Isä ja 12-vuotias Bird-poika elävät hyvin vaatimatonta ja monin tavoin rajoitettua elämää opiskelija-asuntolassa. Näin ei ole ollut aina. Birdin vanhempien opiskeluaajan lopulla maailma alkoi muuttua, kun Yhdysvallat ryhtyi kääntymään sisäänpäin. Alkoi kriisi, joka ulottui kaikille elämänalueille. Erityisesti kaikkea

aasialaisuuteen, etenkin Kiinaan liittyvää alettiin karttaa, jopa pitää rikollisena. Sittemmin tulivat pakkokeinot ja lait, joilla Kiinan USA:n uhkaksi koettu nouseva talous yritettiin eristää.

Aina ei ole ollut näin. Perhe on elänyt onnellista pikkulapsiaikaa viehättävässä omakotitalossa. Isä työskenteli menestyneenä kielititeilijänä, ja kotiäiti mm. kirjoitti runoja.

Äiti, kiinalaisten vanhempien tytär, on jättänyt perheen kolme vuotta aiemmin. Poika ei tiedä miksi eikä voi tapahtunutta ymmärtää. Äidistä ei saa puhua, eletään kuin häntä ei olisi koskaan ollutkaan. Kaikki äitiin liittyvä on hävitetty. Isä on menettänyt hyvän opetustyönsä. Nykyään isän ja pojan niukka elanto tulee siitä, kun isä hyllyttää kirjoja yliopiston kirjastossa.

USA:ssa eletään pakkolakien alaisina, kaikkea varoen ja peläten. Isä ja poika joutuvat olemaan hyvin varovaisia. Onhan poika jo ulkonäkönsä puolesta jatkuvasti vaarassa rasisitisisessa yhteiskunnassa. Isä neuvoo poikaa olemaan mahdollisimman huomaamaton, välttämään väkijoukkoja ja poliiseja ja vähän kaikkea.

Pahinta, mitä voi tapahtua on se, että pienimmästäkin syystä tai ilman syytä lapsia, varsinkin aasialaistaustaisia lapsia, viedään vanhemmiltaan ja sijoitetaan paikkaan, josta ei vanhemmille kerrota. Birdin paras ja ainoa ystävä koulussa on tällainen tyttö. Sadie on reipas ja rohkea, mistä on koitunut uusi sijoituspaikka toisensa jälkeen. Isä pelkää eniten, että poika, jota ei uskalleta edes kutsua hänen alkuperäisellä nimellään, viedään, jos jompi kumpi tekee pienenkin virheen.

Celeste Ng on kertonut, että hän sai yllykkeen teokseensa siitä, kun USA alkoi 2018 Meksikon rajalla erottaa pakolaislapsia perheistään. Tästä tuli kattava teema koko romaanille. Kirjailija osoittaa tehokkaasti, miten pelko sulkee suita:

”Ihmiset alkoivat pitää lapsensa lähempänä ja suunsa supussa. — Kaikki pohtivat tarkkaan ennen kuin avasivat suunsa, ennen kuin asettivat sormensa näppäimistöille. Miten tärkeää tätä oikein oli sanoa? Sitä vilkaisi nurkassa seisovaa vauvansänkyä, matolla lelujensa lomassa ryömivää lastaan.”

Vaaravyöhykkeessä eivät olleet vain aasialaiset vaan mm. valkoiset toimittajat, jotka olivat uskaltaneet kyseenalaistaa Amerikka ensin -politiikan, tai latinoaktivisteja, jotka ovat järjestäneet protesteja.

Romaanin alkupuoli kerrotaan paljolti Birdin näkökulmasta. Kun Bird on kasvanut 12-vuotiaaksi, hän alkaa aiempaa enemmän ihmetellä äitinsä katoamista. Hän ei voi ymmärtää, että äiti olisi lähtenyt jättämättä hänelle pienintäkään viestiä. Tämä teoksen osuus etenee kuin satu. Tapahtuu saduille tyypillisesti yllättäviä käännteitä, kun poika saa selville, mistä hän voi lähteä etsimään äitiään.

Sadun logiikalla etenee koko pojan pakomatka, ihmeellisistä vaarallisista tilanteista selviäminen ja varsinkin loppumatka, jonka päätteeksi Bird todellakin löytää äitinsä.

Kadonneet sydämemme -romaanin jälkimmäisen puolen päähenkilö on äiti, jonka uskomattomat vaiheet poika saa vihdoin kuulla. Sadusta päädytään rankkaaan todellisuuteen. Tässä leikkaus on ehkä liiankin jyrkkä. Tuntuu, että äidin kertomusta on 12-vuotiaan paikoin vaikea tai mahdoton ymmärtää.

Kun kaikki oli vielä kohtalaisen hyvin, äiti Margaret Miu julkaisi pienkustantajalta marginaalisen runokokoelman, jonka myynniltä ei paljoa odotettu. Uutta järjestystä vastustaneessa mielenosoituksessa eräs opiskelijatyttö oli kirjoittanut julisteeseensa säkeen Margaretin runosta. Tyttö kuolee mielenosoituksessa, ja pian kaikkialla ovat Margaretin säkeet kadonneista sydämistä. Niistä tulee protestien tunnuslause.

Vaikka mielenosoituksia on, ne hajotetaan nopeasti. Celeste Ng kuvaa koskettavasti, miten ihmiset alistuvat, tavallaan tottuvat kaikkinaiseen pelkoon, puutteeseen ja kurjuuteen.

”Jonoja joka paikassa, pulaa kaikesta paitsi vihasta, pelosta ja murheesta.”

Runokokoelmaa painetaan aina vain lisää. Lopulta kustantaja kuitenkin alkaa pelätä, eikä vastarintaliikkeestä lähes tietämätön, rakkausrunoja kirjoittanut Margaret näe muuta vaihtoehtoa kuin paeta. Pakomatallaan hän tutustuu perheisiin, joista on viety lapsia. Hän kiertää perheestä perheeseen ja kokoaa tarinoita näiden kohtaloista. Hän kokee tehtäväkseen kertoa nämä pienille lappusille takataskuunsa kootut tarinat mahdollisimman monelle. Hän näkee vääryyden paljastamisen ehdottoman tärkeäksi ja toivoo voivansa auttaa onnettomia perheitä.

Tärkeäksi linkiksi niin Margaretin työssä kuin myös Birdin ja Sadien kohtaloissa osoittautuvat hiljaisuudessa ja salaa toimivat kirjastonhoitajat. Kaikki vaaralliset kirjat on poistettu. Margaretin kokoelman kappaleet on luonnollisesti hävitetty. Puolityhjien hyllyjen välissä vaihdetaan lappusia, jotka auttavat Margaretia eteenpäin ja antavat hänelle varmuutta: hän ei ole tämän vääryyden edessä yksin.

” — eikä kukaan tietenkään huomaisi, jos kirjastonhoitaja joutessaan selaisi kirjan läpi, tai ajattelisi minkään olevan vialla, jos tämä löytäisi sen välistä paperilappusen. Ihmiset jättivät kirjojen väliin kaikenlaista koko ajan, ja tavallisesti kirjastoissa oli ilmoitustaulu, minne kirjojen väliin unohtuneet löydöt kiinnitettiin. — Ei niihin juuri kukaan mitään huomiota kiinnittänyt, eikä kukaan huomannut, jos kirjastonhoitaja nappasi lapun eksyneen kirjan välistä tai ilmoitustaululta ja sujautti sen taskuunsa.

Viestit olivat lyhyitä. Satunnaisen sivustakatsojan silmiin ne näyttivät umpimähkäisiltä riveiltä kirjaimia ja lukuja ja desimaalipilkkuja. Mutta niille, jotka tiesivät ottaa ne talteen kirjojen välistä, jotka keräsivät näitä kaukaisten kollegojen lähettämiä viestejä, ne sisälsivät valtavasti tietoja. Niihin oli koodattu kodeistaan vietyjen lasten nimet ja lyhyt kuvaus heistä. Perheiden nimet ja osoitteet. Joka puolella maata kirjastonhoitajien ympäriinsä levinnyt verkosto tallensi tiedot, lisäsi ne mielensä mjuistikirjaan ja vertasi tietoihin uudelleen sijoitetuista lapsista, joista he olivat kuulleet. — Kirjastonhoitaja, jos kuka, ymmärtää tiedon arvon, vaikkei voisikaan sitä välittömästi käyttää.”

Kun äiti kertoo tapahtuneesta ja tehtävästään pojalleen, hän samalla punoo yhteen pullonkorkkeja ja metallia. Poika pelkää äitinsä valmistavan pommeja. Hän ymmärtää hyvin, vaikka tämä niin tekisikin. Margaretin tehtävän loppuratkaisu ei ole kuitenkaan väkivaltainen. Sadat ja tuhannet eivät kuitenkaan voi välttyä kuulemasta hänen keräämiään tarinoita.

Margaretin ja monien muidenkin työn tekee osaltaan mahdolliseksi vanha opiskeluajan ystävä, josta on tullut niin varakas, että häneen ei pakkovalta ulotu. Hän auttaa myös Birdiä ja myöhemmin myös Sadieta. Celeste Ng jättää lopun taitavasti ja kauniisti avoimeksi. Tapahtuu Margaretille mitä tahansa, Bird ymmärtää, että hänen pitää jatkaa äitinsä työtä. Lopulta Duchessin miljoonakartanolle löytää tiensä myös isä, jolla ei sen jälkeen ole enää paluuta työpaikalleen. Jää avoimeksi, voiko perijättären taloudellinen valta antaa turvaa kaikille.

Taina Helkamon suomennos on sujuva ja tavoittaa hyvin romaanin erilaiset ulottuvuudet.

Kirjailija Celeste Ng (1980) kasvoi Ohiossa ja asuu nykyään Massachusettsissa. Hänen vanhempansa muuttivat Hong Kongista USA:han 1960-luvun lopulla. Ngin suomennetut teokset ovat esikoisromaani *Olisi jotain kerrottavaa* (2020) ja toinen romaani *Tulenarkoja asioita* (2019). *Kadonneet sydämemme* on kolmas. Romaanien lisäksi Celeste Ng on kirjoittanut novelleja.

Celeste Ng: *Kadonneet sydämemme* (Our Missing Hearts). Suom. Taina Helkamo. Gummerus 2023. 339 s.

Riitta Vaismaa on kirjallisuuskriitikko